

Fundamente Europas. Christentum und europäische Identität, Herausgegeben von Ilona Riedel-Spangenberg und Albert Franz, Paulinus – Verlag, Trier 1995, ss. 211.

Problematyka Europy stała się w ostatnim czasie szczególnym żywym i interesującym zagadnieniem. Wiele dyscyplin podejmuje wynik analizy wszystkiego co oznacza i co kryje hasło Stary Kontynent. Związane to jest oczywiście zwłaszcza z szerokim procesem jednoczenia się tego kontynentu, tworzenia pewnej całości, choćby w płaszczyźnie ekonomicznej czy politycznej. Oczywiście, bogactwo stawianych tu pytań nie może pominąć kwestii: na jakich fundamentach ma dokonać się owo zjednoczenie.

Oto udostępnione zostały materiały interdyscyplinarnego sympozjum, które obradowało w Trewirze w dniach 18–21 stycznia 1993 r. Opublikowany zatem zbiór jest świadectwem utrwalającym dyskusję przedstawicieli różnych dyscyplin i orientacji wokół zagadnienia jedności Europy.

Całość prezentowanej pracy otwiera przedmowa od wydawców (s. VII–XI). Z kolei zamieszczono wprowadzenie F. Meier z Munster (s. 1–4). Następnie opublikowano główne materiały stanowiące zasadniczy trzon prezentowanego sympozjum:

P. Hünemann, *Korzenie europejskiej tożsamości. Związek filozofii, religii i ideologii w duchowej historii Europy* (s. 5 – 29),

A. Franz, *Napięcie między wiarą i myśleniem jako podstawowe principium europejskiej świadomości wolności* (s. 31–54).

A. Hahn, *Identyczność i naród w Europie* (s. 55 – 80).

P. Werner, *Identyczność z punktu widzenia polityka* (s. 81 – 87),

W. Ockenfels, *Spoleczno-polityczna integracja w Europie. Podstawowe zasady i rzeczywistość* (s. 89 – 112),

V. Conzemius, *Europejskie kościoły w rozumieniu nacjonalizmów* (s. 113–141),

A. W. Müller, *Europejska tradycja etyki i moralności przyszłości* (s. 143 – 174),

G. Robbers, *Kościół w europejskich prawach wspólnotowych* (s. 175 – 185),

I. Riedel-Spangenberg, *Kompetencje kościelnych autorytetów w Europie* (s. 187–205).

W końcu prezentowanych akt podano jeszcze krótkie dane biograficzne o poszczególnych prelegentach (s. 207 – 211). Uderzającym jest, iż są to autorzy stosunkowo młodzi, a z drugiej strony posiadający już znaczny dorobek naukowy czy pisarski. Większość prowadzi działalność dydaktyczną oraz naukowo-badawczą na Uniwersytecie w Trewirze.

Oto do rąk czytelników trafiły akta kolejnego sympozjum zorganizowanego i poświęconego zagadnieniom jedności Europy. Spotkały się tu wspólnie i twórczo rozważania m.in. z zakresu filozofii, teologii, socjologii, prawa, historii i polityki. Wazystkie one, w różnej formie i zakresie przewijają się w prawie każdym wystąpieniu, tak bowiem są przemieszane i tak jawią się w rzeczywistości Europy i jej problemów. Nie jest możliwym sterylnie wydzielić pojedyncze zagadnienia bez niebezpieczeństwa oderwania od realiów ich spełniania się.

Określoną rolę w procesie jednoczenia się Europy odgrywa chrześcijaństwo wraz z niesionym orędziem i przesłaniem Ewangelii. Pomijanie tego faktu jest przede wszystkim zwyczajnym brakiem realizmu historycznego oraz konkretnej wizji przyszłości. Naturalnie, iż nie dopuszczalnym jest, aby zagadnienia jedności Europy widzieć z pominięciem jej realizmu kulturowego, historycznego czy religijno-filozoficznego odniesionych do chrześcijaństwa. Taka jest po prostu Europa i to ma oraz musi mieć swe konsekwencje.

Prezentowane teksty omawianych akt są gruntownymi i kompetentnymi analizami podjętej szczegółowej tematyki. Ich autorzy to znakomite osobowości świata naukowego oraz społecznego czy politycznego (por. s. 207–211). Identyczność Starego Kontynentu, także w przyszłości, nie może pominąć zagadnień i funkcji chrześcijaństwa. Odnosi się to tak do rozeznania politycznego, kulturowego, społecznego czy religijnego. Naturalnie, iż realia te mają określone odniesienia do postaw i dzieł życia poszczególnych osób. Nie da się bowiem sztucznie rozdzielić chrześcijaństwa w sensie literalnym i teoretycznym od realizmu życia indywidualnego człowieka wiary.

Identyczność Europy jest ze wazechmiar oczekiwana, upragniona i wręcz wymagana. Wręcz stanowi ona swoiste znamię jej trwałości, zwłaszcza wobec innych kontynentów. Budowane jednak jej na innych niż chrześcijaństwo fundamentach wydaje się przynajmniej wątpliwe i budzące pytania w zakresie realizmu widzenia samej rzeczywistości. Trwałość tych zadań ku przyszłości stawia liczne pytania czy

wątpliwości. Oczywiście, ograniczenie chrześcijaństwa tylko do jego wymiaru kulturowego jest istotnym zaprzeczeniem jego tożsamości i funkcji.

Kontynent, który nazywa się Europa przeżywa i dziś swe kryzysy, i to w różnych dziedzinach. Związane to jest także ze współczesnym kryzysem chrześcijaństwa, choć trudno tu mówić o współbrzmieniu czy równoległości zależnościowej tych fenomenów. Kompleksowość tego zagadnienia jest jednak tak rozległa, iż wydaje się trudna do objęcia. Tymczasem należy tu podjąć pogłębione metodologiczne analizy, a mniej kierować się odczuciami czy wyobrażeniami.

Duchowe fundamenty Europy nieodparcie wskazują na chrześcijaństwo i jego twórczą obecność w dziejach tej części świata. Nie jest to oczywiście znak nietolerancji czy zawężenia się lub negacji, lecz zwyczajny realizm napotykaney prawdy i rzeczywistości. Wielość pytań, co jest normalnym zjawiskiem, może czasem przytłaczać samo zagadnienie idyntityczności chrześcijańskiej Europy, ale ostatecznie jawi się ono w całej ostrości swego dynamizmu.

Autorzy prezentowanych akt starają się twórczo rozeznac jawnące się problemy idyntityczności Europy. Tu następuje odwołanie się do duchowych oraz religijnych sił, które na przestrzeni wieków kształtowały Stary Kontynent. Tu staje szczególna rola europejskiej teologii, która przekraczała granice państw i kontynentów, aby twórczo odnieść się do zagadnień niesionych przez współczesne problemy myśli Kościoła. To kościelne odniesienie do licznych zagadnień życia osobowego i zbiorowego często rzutowało twórczo na koleje rozwoju etyki, socjologii, filozofii czy nawet nauk przyrodniczych.

Fundamenty Europy, to ostatecznie jej chrześcijańska i europejska idyntityczność. Świadomość jedności winna wyzwalać postawy i dzieła ku jedności oraz spełnianej posługi świadectwa. Europa sama świadczy o sobie samej, tak swoją przeszłością jak i terażniejszością, z jednoczesnym wychyleniem ku przyszłości. Oczywiście można tu przywołać i negatywne przykłady, które jako takie należy obiektywnie widzieć i oceniać. Nie może to jednak oznaczać kompleksów czy odchodzenia od istotowych korzeni.

Zaproponowana praca jest interesującą próbą spojrzenia na zagadnienie fundamentów Europy, w całokształcie jej idyntityczności. Rozeznanie własnej tożsamości wymaga bogactwa wzajemnego otwarcia się, aby obficie czerpać a także i ubogacać innych. Ta zwrotna relacja jest faktycznie poprawnym odczytaniem społecznych relacji, tak typowych dla wzajemnych odniesień międzyludzkich.

Wyrażając wdzięczność autorom prezentowanego dzieła należy wyrazić nadzieję, iż stanie się ono cenną pomocą w całokształcie rozeznawania Europy. Odkrywanie stanie się bardziej zrozumiałym i jednoznacznym ku owocności czasów Jezusa Chrystusa.

Ks. Andrzej F. Dziuba

Ks. Andrzej D z i u b a – dr hab. na stanowisku prof. nadzw. Sekcji Teologii Moralnej Wydziału Teologicznego KUL i zajęcia zlecone w ATK.